

Lillehammer den 17. august 1914

Til

Kristiania biskop!

Da jeg er ordineret av Kristiania biskop og under mit arbeide blant hvalfangerne paa Syd Georgia har betragtet mig som staaende under Kristiania biskops tilsyn, tillater jeg mig herved i ærbødighet at indsende vedlagte korte summariske indberetning om arbeidet. Jeg har for at gjøre beretningen kort undgaaet at gaa i detaljer og kun tat med de væsentligste hovedtræk. Det har hat sin betydning, at denne evangeliets forpostfægtning mot syd har været ført i nær tilknytning til vor norske kirke. Det vilde ogsaa være ønskelig, at det arbeide som nu er grundlagt dernede heller ikke for fremtiden blev helt løsrevet.

~~Lillehammer den 17. august 1914~~

Ærbødigst

K. Løken,
ordineret prest.

mand. i vinterhalvaaret

Ocean

Bryde og Dahl

Pesca

Condor

Tønsberg

Sandefjord

S. Georgia comp.

Restitution.

Indberetning

om

det kristelige arbeide blant hvalfangerne paa Syd Georgia.

1912 – 1914

Vaaren 1911 averterte endel hvalfangstselskaper paa Syd Georgia efter en «prest og foredragsholder», der skulde holde gudstjenester og foredrag for hvalfangerne dernede. Efter endt teologisk embedsexamen juni 1911 søkte jeg stillingen og blev ut paa høsten 1911 ansat. Efter endt praktisk teologisk examen december samme aar søkte jeg ordinationstillatelse, der blev indvilget, og den 17. januar 1912 blev jeg av biskop dr. A. Chr. Bang ordineret for saa den 20. samme maaned at reise ut for at overta min stilling. Reisen foregik over Buenos Aires, hvor jeg maatte vente over en maaned paa baatleilighet til Syd Georgia. Denne maaned benyttet jeg til i samarbeide med den ~~der~~ ~~værende~~ norske sjømandsprest I. Welle at bli kjendt med den norske sjømandsmissions arbeide og leilighetsvis ogsaa den engelske sjømandsmissions arbeidsmaate.

Den 1. april 1912 ankom jeg til Syd Georgia og optok da mit arbeide blandt hvalfangerne. Min forpligtelse gjaldt særlig at virke blant «Compania Argentina de Pesca's» og aktieselskapet «Condors» folk i Grytviken og aktieselskapet «Oceans» folk i New Fortuna Bay. Grytviken, der er øens «hovedstad», har ikke saa liten likhet med et nordlandsk fiskevær. Her bor øens britiske magistrat med toldfunktionær og politimand, her bor Compania Argentina de Pesca's læge og her fik da ogsaa presten sin hovedstation. Arbeidsstyrken i Grytviken varierer fra ca 2 à 300 mand i fangstsæsonen november – mai til vel 100 mand i vinterhalvaaret juni – oktober. I New Fortuna Bay, som ligger 2 à 3 timers sjøreise fra Grytviken, har aktieselskapet «Ocean» sin landstation, hvor i fangstsæsonen ca 100 à 150 mand er beskjæftiget.

De folk som kommer paa hvalfangst er et broget folkefærd. Særlig er det argentinske selskap «Compania Argentina de Pesca's» arbeidsstok, der for en meget væsentlig del rekrutteres fra Buenos Aires et noksaa blandet selskap. De forskjellige nationaliteter er repræsenteret og neppe halvparten av arbeidsfolkene i Grytviken er nordmænd. Dertil kommer, at en stor del av dem for ikke at si de fleste er havarerte individer, som saavel aandelig som legemlig er nedbrudt, for ikke at si ødelagt. Der er løsslupne forbrydere og rømte sjøfolk, som er kommet paa kant med tilværelsen og neppe har været i sit hjemland de sidste 15 a 20 aar. En stor del av dem er - som det for menneskelige øine ser ut til – haabløst nedsunket i drik og usedelighet. Deres aandelige nød er saa stor, at kun meget faa av dem er sig den selv bevidst. De fleste har ~~derfor~~ i sit ustadige og omfladdende liv tapt enhver forbindelse med kirke og kristendom. De fleste har liten eller ingensomhelst aandinteresse, end si da kristelig interesse. – Paa aktieselskapet «Ocean's» landstation i New Fortuna Bay var forholdene i saa henseende noget bedre, da folkene her hyrtes hjemmefra Norge. Dog fandt man ogsaa her meget av det samme. – Et gode var det, at der i almindelighet ingen spirituøse drikke var at faa tak i (fat paa) paa øen.

Foruten de tre nævnte selskaper driver ogsaa fem andre selskaper hvalfangst paa Syd Georgia; ~~hvorav tre har landstationer og to driver med flytende kokerier~~ av dem 3, men da disse fem selskaper ikke var med om at kalde prest til at virke blant sine arbeidere, var det kun leilighetsvis som f ex ved begravelser eller høitider jeg fik anledning til at komme i berøring med dem. I det store og

hele stod vel disse selskapers folk omtrent paa det samme aandelige standpunkt som de tre selskapers folk, blandt hvilke jeg virket.

Naar et kristelig arbeide blant disse aandelig og legemlig forkomne mennesker skulde planlægges, gjaldt det at finde de arbeidsmetoder, hvorved man bedst kunde række dem. Jeg var kaldet til at være «prest og foredragsholder». Min opgave var altsaa dels en kristelig og dels en kulturel. Jeg betragtet den kristelige del av opgaven som der første, største og alt beherskende, som den anden del, den kulturelle skulde tjene.

Den kristelige del av opgaven søkte jeg at løse ved avholdelse av gudstjenester paa søn- og helligdage og til dels ogsaa bibellæsninger eller aftenandagter paa hverdage, ved skibsbesøk, barakkebesøk og sykebesøk og taktatutdeling. De fleste gudstjenester blev holdt i Grytviken, til at begynne med i et skurlignende forsamlingshus, fra juledag 1913 i den av hvalfangerne opførte kirke. I regelen hver 3die eller hver 4de søndag holdtes saa gudstjenester i New Fortuna Bay. Leilighetsvis holdtes ogsaa gudstjenester for de andre selskapers folk, dels paa landstationerne og dels ombord i de flytende kokerier. Besøket til gudstjenesterne var meget variabelt. Det viste sig vanskelig at samle arbeiderne til nogen regelmessig kirkegang og derved faa oppbygget nogen virkelig menighetsbevidsthed. Besøket kunde variere fra ca 250 og ned til 10-15 stykker, ja jeg holdt endog gudstjeneste for 5 tilhørere. Det hændte dog ikke, at nogen gudstjeneste blev indstillet av mangel paa tilhørere. De der kom var gjerne virkelig opmerkssomme tilhørere.

Ved siden av de officielle gudstjenester og andagter var sykebesøk og sykehusandagter et godt middel til at række mere mottagelige sjæle, og man kunde merke adskillig sindsforandring hos folk, som i længere tid hadde ligget paa sykehus. En særlig anledning til at virke blandt de syke frembød sig under en tyfus-epidemi i juni – september 1912. Der var da adskillig mottagelighet at merke, saavel hos de syke som hos de friske, noget der kunde merkes paa et litt bedre besøk til gudstjenesterne. Under denne tyfusepidemi fik presten anledning til at hjelpe doktoren med sykepleien, noget der kanskje ogsaa bidrog litt til at aapne de sykes hjerter for ordet og gi presten flere anledninger til at gi de døende trøst.

Særlige anledninger til at række masserne var begravelserne. Arbeiderne mødte da gjerne mandjevnt op, selv de som ikke kom til de regelmessige gudstjenester og som man ellers kun hadde anledning til at række ved julefesterne eller de andre høitider. – Der blev ogsaa drevet utstrakt traktatutdeling.

Den kulturelle del av opgaven søktes løst ved avholdelse av foredrag, aftenunderholdninger med oplæsning sang og musik. Foredragene var dels historiske, dels litteraturhistoriske og dels (ogsaa) etiske, likesom ogsaa avholdsforedrag og sedelighetsforedrag blev avholdt. Foredragene var gjerne i alm godt besøkt og paahørtes med stor interesse. En sangforening, som med enkelte abrytelser var igang fra april 1912 til april 1914, og som presten dirigerte, var til megen hygge og glæde, idet den gjerne sang ved aftenunderholdningerne paa foredragsaftener og juletræfester. Sangforeningen dannet i nogen grad et bindeled mellom presten og arbeiderne og bidrog kanskje litt til at trække enkelte av arbeiderne bort fra det forraaende barakkelivs uheldige indflytelse.

At et kristelig arbeide blant hvalfangerne hadde sine særegne vanskeligheter er umiddelbart indlysende. At danne en menighet blandt samfundets bærmere, der har kulturens forbandelser over sig er ingen let opgave. Hvalfangstarbeidernes hele aandelige og legemlige beskaffenhet frembød kanskje den største vanskelighet. En anden vanskelighet var stedets ensomme og isolerte beliggenhet. Postforbindelsen var yderst sjelden, hver anden eller tredie maaned, og impulserne

itenfra var faa. Sammen med dette virket ogsaa det haarde klimat og selve hvalfangstarbeidets og barakkelivets forraaende art. – Det kunde derfor ofte hende, at folk som kom derned forholdsvis elastiske og ~~med~~ tilsynelatende mottagelige efter nogen maaneders ophold sank hen i en tilstand av aandelig sløvhet og likegyldighet. Det tildels daarlige forhold mellem arbeiderne og arbeidsherrerne bidrog heller ikke til at lette prestens arbeide. Dertil kom, at presten stod helt alene og baade i det kristelige og det kulturelle arbeide var uten aktiv støtte. Presten var eneste taler og eneste foredragsholder. Han kunde i høiden bevæge nogen til at læse op likesom sangforeningen naturligvis gav sit bidrag til underholdningen. Men bortseet herfra var prestens stilling i alt arbeide temmelig isoleret. Den teologisk-kollegiale omgang med likestilte eller likesindede maatte man helt undvære. Det følte ogsaa i enkelte vanskelige tilfælder og vanskelige situationer som et savn at man var helt avskaaret fra at søke en ældre erfaren sogneprests eller en biskops veiledning raad og støtte. Jeg Man kunde enkelte gange ha følelsen av, at arbeidet var et sisyfos-arbeide. Med alt sit stræv utrettet man litet eller intet og aldrig fik man følelsen av at ha utrettet nok, knapt nok av at man hadde gjort sin pligt. Da arbeidet helt hadde bybrottets karakter, laa det dog i sakens natur, at det mere maatte bli et rydnings- pløynings- havrnings- og saanings- arbeide end et indhøstningsarbeide. – Naar man tar arbeidsforholdene og vankelighetene i betragtning var det jo naturlig, at man i det kristelige arbeide maatte opleve mange skuffelser og støtte paa megen motstand, en motstand der dog mere ytret sig som passiv end som aktiv motstand. Dog hadde man ogsaa i arbeidet mange glædelige opmuntringer, der bar vidnesbyrd om, at arbeidet ikke var uten virkning.

Spør man saa efter arbeidets resultater, er blandt de synlige resultater i første række at nævne kirken, som hvalfanerne lot opføre i Grytviken. Det skurlignende, forsamlingshus, ~~hvor~~ gudstjenesterne holdtes fra april 1912 til december 1913 var litet egnet til at gi gudstjenesterne det rette hjemlige præg. Allerede i løpet av 1912 var tanken om bygningen av en liten kirke oppe i privat konferanse mellem bestyreren for Compania Argentina de Pesca, herr kaptein C.A. Larsen og presten. Denne tanke blev fremlagt for den lille menighet i forsamlingshuset bededag den 18. april 1913. En indsamling blev straks sat igang. Bestyreren tegnet sig straks for kr 5000, de øvrige funktionærer som læge, prest, sekretær, kapteiner og formænd for bidrag fra kr 200 til 150 à 100 og almindelige arbeidere for bidrag fra kr 20 og 10 til kr 5 og 2. Offerviljen var gjennemgaaende stor om der end selvsagt ogsaa var megen motvilje, en endog direkte motstand at møte. Da presten den 27. mai 1913 reiste hjem til Norge for at konferere med arkitekt angaaende tegning og bygning av kirken var der tegnet et beløp av kr 8448,36 og bestyreren hadde garanteret for resten, saa kirkens bygning var sikret. – Arkitekt A. Kielland leverte tegningen og «Strømmen trævarefabrik» bygget kirken færdig til opsætning. Olsen & søns klokkestøperi, Nauen pr. Tønsberg leverte to kirkeklokker. Alt blev saa fragtfrit ført ned til Syd Georgia med S/S «Ocean», som ogsaa presten fulgte med. Kirken blev færdig til jul og blev 1. juledag indviet under stor deltagelse fra hvalfangerne rundt omkring paa hele øen. Da der kun var en prest tilstede, maatte indvielsen foretas med de nødvendige tillem্পninger av alterbokens kirkeindvielsesritual, en tillem্পning hvortil Kristiania biskops tillatelse paa forhaand var indhentet. Kirkegaarden i Grytviken var allerede indviet tidligere i [23 mai] 1912. Kirken kom færdig opsat og malt paa ialt ca 16000 kr. Den har ca 18000 sittepladse, et litet sakresti og et nogenlunde rummelig læseværelse. Ved at reise sin egen kirke har hvalfangerne tat et kraftig løft. Der er derved ogsaa skapt nogen garanti for det kristelige arbeides fortsættelse. Naar kirkebygningstanken saa hurtig har ladet sig gjennemføre, skyldes dette i første række hvalfangstbestyrer C.A. Larsens personlige offervilje og aktive interesse for saken.

Av andre resultater kan nævnes at foredragene og underholdningsaftnerne kanske i nogen grad bidrog til at trække arbeiderne bort fra barakkelivets fraaende indflydelse med dets hasardiøse kortspil og lidderlige snak. – Et godt hjertelag og en sjelden offervilje kunde man ogsaa ofte møte paa bunden hos disse mennesker. Naar nogen døde og efterlot sig enke eller uforsørgede børn i trange kaar blev der samlet ind penge til de efterladte og ved slike og lignende anledninger var hvalfangerne svært spandable. Til en arbeider der mistet sin høire arm ved ulykkestilfælde blev der bare i Grytviken indsamlet ~~en~~ henved 3500 kr. for at nævne et eksempel blandt flere. Denne offervilje maa man dog ikke neppe betragte som en frugt av kristelig præken; den er et utslag av den brorskapsfølelse, som paa forhaand findes blant arbeiderklassen ogsaa blandt de lavest sunkne blant dem.

Betydningen av at folk, der for en stor del er kommet paa skyggesiden av livet, paa et saadant sted og under saadanne livsforholde møtes av et kirkehus, hvor klokkerne kalder til at høre livets evangelium (skal jeg ikke dvæle nærmere ved) og hvor de har en prest, som kan være sammen med dem i høitid og yrke, til søndags og hverdags, i sorg og i glæde, og som kan være med at sætte et kristelig præg paa deres samvær – skal jeg ikke dvæle nærmere ved. – Og Hvad ordets virkning i det skjulte, i det vide og det brede angaar, kan man vel heller ikke straks peke paa den og si, se her eller der! Ordet har allikvel sin virkning og det har det nok ogsaa hat, naar det har lydt blant hvalfangerne paa Syd Georgia for de mange som for de faa, oftest kanske for de faa, for de skiftende arbeidere og sjøfolk, som er kommet og reist og tat sit indtryk med sig paa sin videre færd.

— " —

For det kristelige arbeides fortsættelse paa Syd Georgia er der allerede sørget idet stud. Teol. F. Zwiłgmeyer er ansat som min eftermand. Han var ved min avreise fra Syd Georgia den 4. juni sidstleden allerede ankommet og overtok da arbeidet. – For øvrig vil jeg tilføye, at jeg før min avreise henvendte mig til de respektive bestyrere for «Tønsberg hvalfangeri» «Sandefjords hvalfangeri» Bryde & Dahl samt «South Georgia company» med anmodning om økonomisk at støtte den kr. virksomhet blant hvalfangerne paa Syd Georgia. Alle fire bestyrere stillet sig meget velvillig og lovet at indgaa med forslag derom til sine direktioner. Ved min ankomst til Sandefjord meddelte den ansættende myndighet herhjemme, bankchef L. Klavess mig, at der allerede var indkommet bekræftende svar fra «Tønsberg hvalfangeri», og andre selskaper vilde ogsaa træ støttende til. Herved opnaaes altsaa, at utgifterne til prestens løn etc. blir fordelt paa flere selskaper og prestens faste virkefelt blir utvidet, saa han faar anledning til at række flere.

Lillehammer den 17. august 1914

K. Løken.

Transkribert av:
Hanne Garmel
Hvalfangstmuseet
2014

Arkivsignatur:
ARS-A1060YL0001-0001